

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน*

สุมาลี พลขุนทรัพย์

อิสระ ดลเพ็ญ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Email: kookkik_kb@hotmail.com

รับบทความ 25 กุมภาพันธ์ 2563 แก้ไขบทความ 7 พฤษภาคม 2563 ตอรับ 11 พฤษภาคม 2563

ออนไลน์ 25 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นลักษณะของคำในภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่และความหมาย โดยมุ่งศึกษาคำว่า “ฮอด” ซึ่งมีลักษณะการกลายเป็นคำไวยากรณ์เมื่อปรากฏในบริบทที่ต่างกัน ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้รวบรวมจากเอกสาร ฐานข้อมูลออนไลน์ และภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้สนทนาในชีวิตประจำวัน สมัยรัชกาลที่ 9 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2563)

ผลการศึกษาหมวดคำ หน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานพบว่า คำว่า “ฮอด” ปรากฏในหมวดคำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ ด้านความหมายของคำว่า “ฮอด” แบ่งตามหมวดคำ ได้แก่ 1. หมวดคำกริยา มีความหมายย่อย 2 ความหมาย คือ 1) การบรรลุจุดหมายที่เป็นรูปธรรม 2) การบรรลุจุดหมายที่เป็นนามธรรม 2. หมวดคำบุพบท มีความหมายย่อย 2 ความหมาย คือ 1) แสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่ สิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต 2) แสดงจุดหมายที่เป็นนามธรรม คือ เวลา 3. หมวดคำเชื่อมอนุพากย์ มีความหมายย่อย 4 ความหมาย คือ 1) แสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ 2) แสดงจุดต่อเนื่องของการกระทำหรือระยะเวลา 3) แสดงความเป็นเหตุเป็นผล 4) แสดงความขัดแย้ง

ด้านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน พบการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ดังนี้ 1. กระบวนการกลายเป็นคำกริยาไปเป็นคำบุพบท แบ่งเป็น 1.1 กระบวนการทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ใหม่ 2) การนำคำไปใช้ในบริบทใหม่ 3) การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม 1.2 กระบวนการทางความหมาย ได้แก่ 1) ความหมายเดิมจางลง 2) การคงเค้าความหมายเดิม 3) การเกิดความหมายทั่วไป 4) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ 2. กระบวนการกลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ แบ่งเป็น 2.1 กระบวนการทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่ 1) การบังคับการปรากฏ 2) การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม 2.2 กระบวนการทางความหมาย ได้แก่ การเกิดความหมายทั่วไป

คำสำคัญ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ คำกริยา ภาษาไทยถิ่นอีสาน การศึกษาภาษาเฉพาะสมัย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง “การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ในภาษาไทยถิ่นอีสาน”

Grammaticalization of /hø:t¹/ in Northeastern Thai dialect

Sumalee Phonkhunsap

Itsarate Dolphen

Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

Email: kookkik_kb@hotmail.com

Received 25 February 2020; revised 7 May 2020; accepted 11 May 2020; online 25 December 2020

Abstract

The objective of this research is to reveal word patterns in the Northeastern Thai dialect which have changed syntactically and semantically. The research aims to study the word “ฮอด” /hø:t¹/ that has grammaticalized from content word into grammatical form when appearing in distinguished contexts. The data were collected from documents, online databases and Northeastern Thai dialect communication in daily life employed during the reign of King Rama IX – present (1946-2020).

The findings from studying word classes in terms of syntactic and semantic contributions of the word “ฮอด”/hø:t¹/ in the Northeastern Thai dialect are that it is functionally used as a verb, preposition, and conjunction. Semantically, the word “ฮอด” /hø:t¹/ is divided into word classes: 1. A verb containing two sub-groups of meaning; that is, a) to arrive as in concrete movement, b) to arrive as in abstract movement, 2. A preposition containing two sub-groups of meaning: a) showing destination of place and time, b) showing destination of living and non-living things, 3. A conjunction containing four sub-groups of meaning: a) showing relation of circumstance, b) showing continuous acts or time, c) showing rationale, d) showing conflict.

Therefore, we conclude that the process of grammaticalization of the word “ฮอด” /hø:t¹/ in Northeastern Thai dialect is as follows: 1. grammaticalization of a verb into a preposition. 1.1 syntactic processes are: a) reanalysis, b) recontextualization, and c) decategorialization. 1.2 semantic processes are: a) desemanticization, b) persistence, and c) generalization. 2. grammaticalization of verb into conjunction dividing. 2.1 syntactic processes are: a) obligatorification, and b) decategorialization. 2.2 The semantic process is generalization.

Keywords: Grammaticalization, Verb, Northeastern Thai dialect, Synchronic study

1. บทนำ

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า คำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานสามารถทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ในประโยคโดยไม่มีกรเปลี่ยนแปลงรูปคำ ได้แก่ หน้าที่เป็นคำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ แต่ละหน้าที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังตัวอย่าง

(1) ซ้อยฮอดขอนแก่นแต่โดนแล้ว

(ฉันถึงขอนแก่นตั้งนานแล้ว)

จากตัวอย่างที่ (1) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นกริยาของประโยค ปรากฏหลังคำนามคือ “ซ้อย” ซึ่งเป็นผู้กระทำกริยา และปรากฏหน้าคำนามคือ “ขอนแก่น” โดยคำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่

(2) เจ้ามืดนอน บ่ลุกกินฮอดข้าว

(เธอเอาแต่นอน ไม่ลุกขึ้นมากินกระทั่งข้าว)

จากตัวอย่างที่ (2) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นบุพบทของประโยค ปรากฏหลังกริยาวลีคือ “ลุกกิน” และปรากฏหน้าคำนามคือ “ข้าว” โดยคำว่า “ฮอด” มีความหมายแสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม

(3) งานหลายคักฮอดอยากลาออก

(งานเยอะมากจนอยากลาออก)

จากตัวอย่างที่ (3) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ปรากฏระหว่างอนุพากย์ที่เป็นเหตุคือ “งานหลายคัก” และอนุพากย์ที่เป็นผลคือ “อยากลาออก” เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่เป็นเหตุไปสู่อีกเหตุการณ์ซึ่งเป็นผล

ตัวอย่างข้างต้นสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาไทยถิ่นที่ฮอดคล้องกับภาษาไทยมาตรฐานว่า คำรูปเดียวกันสามารถทำหน้าที่ได้มากกว่าหนึ่งอย่างและมีความหมายที่สัมพันธ์กัน โดยคำว่า “ฮอด” ที่ปรากฏในหมวดคำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์มีความหมายเกี่ยวข้องกับการบรรลุจุดหมายทำให้มองเห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำได้อย่างชัดเจน

การศึกษาคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานจะช่วยให้เห็นปรากฏการณ์ในการใช้ภาษา ดังที่ ไพทยา มีสัจย์ (2540, น. 214) แสดงความคิดเห็นว่า ลักษณะคำในภาษาไทยมีข้อน่าสนใจประการหนึ่ง คือ มีลักษณะเอื้อต่อการกลายเป็นคำไวยกรณ์ คำหนึ่ง ๆ สามารถเพิ่มหรือเปลี่ยนแปลงหน้าที่ในประโยคได้ ดังนั้นจึงไม่นิยมสร้างคำขึ้นใหม่ นอกจากนี้คำภาษาไทยมักเป็นคำโดด ๆ ไม่มีที่สังเกตแน่นอนว่าเป็นคำชนิดใด และภาษาไทยมีการใช้เกณฑ์จำแนกหมวดคำที่แตกต่างกัน กลุ่มคำบางกลุ่มคำสามารถทำหน้าที่ได้อย่างหลายทำให้เกิดปัญหา

ในการจำแนกหมวดคำ นววรรณ พันธุมธา (2534, น. 11-16) กล่าวว่า ภาษาไทยไม่จำแนกคำอย่างเคร่งครัด คำที่เคยใช้ทำหน้าที่อย่างหนึ่งอาจนำไปใช้ทำหน้าที่อย่างอื่นโดยไม่ต้องเปลี่ยนรูปคำ ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากรูปแบบการสื่อสารในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นลักษณะที่แท้จริงของภาษา ความต้องการใช้คำในการพูดหรือการสื่อสารที่ทำให้มีการใช้คำคำหนึ่งในตำแหน่งหรือความหมายที่ต่างไปจากเดิม จนต่อมาการใช้คำในลักษณะนั้นได้กลายเป็นหน่วยสร้างแบบหนึ่งทางวากยสัมพันธ์ขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำกริยาในภาษาไทยถิ่นอีสาน คำว่า “ฮอด” ซึ่งเป็นคำบอกเนื้อหาประเภทคำกริยาได้สูญเสียความหมาย และมีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นในบางบริบทจนพัฒนากลายเป็นคำไวยากรณ์ปรากฏใช้ในภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหมวดคำ หน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน 2) เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลคำกริยาในภาษาไทยถิ่นอีสานจากคัมภีร์ยาโบราณอีสาน นวนิยายและการ์ตูนที่แต่งโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานปนภาษาไทยมาตรฐาน ฐานข้อมูลออนไลน์ และภาษาไทยถิ่นอีสานที่ใช้สนทนาในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ ความหมาย และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ของภาษาไทยถิ่นอีสานรวมถึงภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ

2. กรอบแนวคิดของการวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ กรอบแนวคิดของการวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมกรอบแนวคิดของการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด ดังนี้

2.1.1 แนวคิดเรื่องการจำแนกหมวดคำ (Word Classification)

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดไวยากรณ์โครงสร้างของวิจิตรน ภาณุพงศ์ (2525) ในการจำแนกหมวดคำ โดยคำที่ปรากฏในตำแหน่งเดียวกันที่อาจจะปรากฏหน้าหรือหลังหมวดคำชนิดต่าง ๆ จะจัดเป็นหมวดคำเดียวกัน ตามแนวคิดไวยากรณ์โครงสร้างที่มีวิธีการจำแนกโดยใช้กรอบประโยคทดสอบ และใช้แนวคิดของนววรรณ พันธุมธา (2554) ซึ่งจำแนกหมวดคำโดยใช้เกณฑ์หน้าที่ในการสื่อสารและเกณฑ์ความหมายเพื่ออธิบายความหมายของคำ

2.1.2 แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (Grammaticalization)

แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน คือ แนวคิดของ Hopper and Traugott (1993) ซึ่งแบ่งกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) กระบวนการทำให้เกิดความหมายทั่วไป (generalization) 2) กระบวนการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorialization) 3) กระบวนการเจาะจงเลือก (specialization) 4) กระบวนการแยกตัว (divergence) 5) กระบวนการนำมาใช้ใหม่ (renewal) และแนวคิดของ Bybee, Perkins and Pagliuaca (1994) ที่เสนอกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไว้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) 2) การอนุมาน (inference) 3) การเกิดความหมายทั่วไป (generalization) 4) การกลมกลืนความหมาย (harmony) 5) การดูดซับความหมายบริบท (absorption of contextual meaning) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้แนวคิดของ Lehmann (1985) ซึ่งเสนอหลักการของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไว้ 6 ประเภท ได้แก่ 1) การกร่อน (attrition) 2) การลดฐานะความเป็นส่วนประกอบของหน่วยสร้าง (condensation) 3) การรวมเป็นชุดหน่วยภาษาเดียวกัน (paradigmaticity) 4) การรวมเป็นคำเดียวกันหรือการรวมเสียง (coalescence) 5) การบังคับการปรากฏ (obligatorification) 6) การมีตำแหน่งเฉพาะ (fixation) และแนวคิดของ Heine and Kuteva (2002) ที่เสนอกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ไว้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ความหมายเดิมจางลง (bleaching) 2) การนำคำไปใช้ในบริบทใหม่ (extension: context generalization) 3) การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorialization) 4) การกร่อนของเสียง (erosion)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์มีผู้สนใจศึกษาอย่างแพร่หลาย ผู้วิจัยรวบรวมเฉพาะงานวิจัยที่การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาที่สัมพันธ์กับงานวิจัยนี้ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยมาตรฐาน 2) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวมีทั้งการศึกษาภาษาเฉพาะสมัย (synchronic study) และการศึกษาภาษาข้ามสมัย (diachronic study) ดังนี้

2.2.1 งานวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยมาตรฐาน

งานวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยมาตรฐานที่เป็นการศึกษาภาษาเฉพาะสมัย เช่น จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ศึกษากระบวนการที่คำกริยา

กลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย ข้อมูลที่นำมาศึกษามาจากภาษาเขียนในวารสารและนิตยสารที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2537 โดยจำแนกหมวดคำของคำที่มีรูปเดียวกับคำกริยาว่าอยู่ในหมวดใด และสรุปเป็นเกณฑ์จำแนกหมวดคำได้ 3 เกณฑ์ ได้แก่ 1. เกณฑ์ความสัมพันธ์ของคำนั้นกับนามวลี 2. เกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ 3. เกณฑ์การแยกนามวลีออกจากหน่วยองค์ประกอบ ผลของงานวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า คำกริยาสามารถกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้ไม่เพียงแต่คำกริยาจะมีคำรูปเดียวกันปรากฏเป็นคำบุพบทเท่านั้น ยังอาจปรากฏเป็นคำช่วยกริยา หรือคำสันธานได้ วรลักษณ์ วีระยุทธ (2556) ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ไป” ในภาษาไทย ข้อมูลที่ใช้ในรวบรวมจากเอกสารที่ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2489 - 2552 (สมัยรัชกาลที่ 5 - สมัยรัชกาลที่ 9) ผลการศึกษาพบว่า คำวิเศษณ์ “ไป” มีความถี่ในการปรากฏสูงที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 9 จึงคาดการณ์ได้ว่าในอนาคตจะมีการใช้คำวิเศษณ์ “ไป” มากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ค่อยเป็นค่อยไป และเป็นกระบวนการที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ชาภินี มณีนาวชัย และกิงกาญจน์ เทพกาญจนา (2559) ได้ศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา “ไป” เป็นคำบ่งชี้ทัศนภาวะ สำหรับการศึกษาระดับเฉพาะสมัยนั้นหาก ผู้ศึกษาอยู่ร่วมในเหตุการณ์ทางสังคมและอยู่ในฐานะผู้ใช้ภาษาสื่อสารจะเอื้อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ด้านงานวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยมาตรฐานโดยศึกษาในแนวข้ามสมัย เช่น ไพทยา มีสัจย์ (2540) ศึกษาคำช่วยหน้ากริยาในภาษาไทยในเชิงประวัติ ได้แก่ คำว่า “คง” “ควร” “ต้อง” “ได้” “น่า” “อาจ” โดยใช้เอกสารประวัติศาสตร์ที่ตีพิมพ์แล้ว ในช่วงปี พ.ศ. 1826 - 2537 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากหมวดคำกริยาเป็นคำช่วยกริยา ราตรี แจ่มนิยม (2546) ศึกษาเชิงประวัติของคำจำนวน 23 คำ โดยใช้เอกสารที่ตีพิมพ์แล้วในสมัยสุโขทัยถึงสมัยปัจจุบัน เป็นการศึกษาภาษาเชิงประวัติของคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย ด้านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์พบว่า คำบุพบทกลายมาเป็นคำกริยาโดยผ่านกระบวนการทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ การเกิดความหมายทั่วไป การคงเค้าความหมายเดิม การที่ความหมายเดิมจางลง การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณะ และผ่านกระบวนการทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่ การบังคับการปรากฏ และการวิเคราะห์ใหม่ กระบวนการเหล่านี้มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียวและต่อเนื่องแบบค่อยเป็นค่อยไป อิศเรศ ดลเพ็ญ (2550) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “เอา” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยปัจจุบัน พบว่า สมัยปัจจุบันการใช้คำว่า “เอา” วางไว้หลังกริยา ทำหน้าที่เป็นคำช่วยหลังกริยามีปริมาณมากขึ้นกว่าสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา และการใช้คำดังกล่าวทำให้เกิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ คือ จากเดิมที่เป็นคำ

กริยาหลักกลายเป็นคำช่วยหลังกริยา ส่วนสุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ (2551) ศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “ยัง” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน งานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำกริยาไปสู่คำช่วยหน้ากริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ แสดงถึงพัฒนาการของคำว่า “ยัง” จากคำบอกเนื้อหากลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น และประเด็นที่น่าสนใจคือ คำกริยา “ยัง” เหลือเพียงความหมายเดียวในสมัยปัจจุบัน ด้านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์พบว่า คำว่า “ยัง” เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตั้งแต่สมัยสุโขทัย และในสมัยปัจจุบันได้สูญเสียความเป็นคำกริยาไปอย่างสมบูรณ์ กรองกานต์ รอดพันธ์ (2555) ศึกษาคำว่า “ถึง” ในเชิงประวัติ ผลการวิจัยพบคำว่า “ถึง” ปรากฏในหมวดคำต่าง ๆ แต่ละสมัยดังนี้ ในสมัยสุโขทัยพบ 2 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยา และคำกึ่งกริยากึ่งบุพบท ในสมัยอยุธยาพบ 3 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยา คำกึ่งกริยากึ่งบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ และในสมัยรัตนโกสินทร์พบ 5 หมวดคำ ได้แก่ คำกริยา คำกึ่งกริยากึ่งบุพบท คำบุพบท คำเชื่อมอนุพากย์ และคำขยาย การที่คำกริยา “ถึง” ได้พัฒนาไปมีหน้าที่ทางไวยากรณ์ต่าง ๆ ได้นั้น เกิดจากกระบวนการทางอรรถศาสตร์ เช่น การที่ความหมายเดิมจางลง การคงเค้าความหมายเดิม และการเกิดความหมายทั่วไป กระบวนการทางวากยสัมพันธ์ เช่น การวิเคราะห์ใหม่ และการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม เนื่องจากคำกริยา “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีความหมายพ้องกับคำว่า “ถึง” ในภาษาไทยมาตรฐาน งานวิจัยนี้จึงเป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงหมวดคำ หน้าที่ทางไวยากรณ์ ความหมาย และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ได้เป็นอย่างดี

2.2.2 งานวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยถิ่นอีสาน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยถิ่นอีสานพบว่า มีงานวิจัยที่เป็นการศึกษาภาษาแบบเฉพาะสมัย ได้แก่ ชมพูนุท ธารีเจียร (2556) ศึกษาตัวนำส่วนเติมเต็มในภาษาไทยถิ่นอีสานพบว่า คำกริยา “ว่า” และ “ให้” ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีการเปลี่ยนแปลงจากคำกริยากลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยทำหน้าที่เป็นตัวนำส่วนเติมเต็มเช่นเดียวกันกับในภาษาไทยมาตรฐาน การปรากฏของตัวนำส่วนเติมเต็มคำว่า “ว่า” และ “ให้” อาจปรากฏหลังกรรมกริยาหรือกรรมกริยา งานวิจัยดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาในภาษาไทยถิ่นอีสาน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ธนานันท์ ตรงดี (2553) ที่ศึกษาความหมาย และหน้าที่ของคำว่า “คือ” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน ผลการศึกษพบว่า คำว่า “คือ” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน มีลักษณะที่แตกต่างจากคำว่า “คือ” ในภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ 1. คำว่า “คือ” ในฐานะคำกริยาซึ่งมีความหมายว่า “เหมือน” 2. คำว่า “คือ” ในฐานะคำคุณศัพท์ ซึ่งมีความหมายว่า “เข้าทำ” “เป็นไปได้” และ “เสแสร้ง” 3. ใน

ฐานะคำแสดงคำถามซึ่งมีความหมายว่า “ทำไม” งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คำว่า “คือ” ในภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นคำหลายความหมายและจากเดิมเป็นคำบอกเนื้อหาและต่อมามีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้น สามารถปรากฏในบริบทที่แตกต่างกัน และแปรตามสถานการณ์ ในการสื่อสารของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่ใช้แนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีปริมาณไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทยมาตรฐาน

งานวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของหมวดคำกริยาในภาษาไทยมาตรฐาน พบว่า ผลการศึกษาของงานวิจัยหลายเรื่องมีความสอดคล้องกันในประเด็นที่คำกริยาเปลี่ยนแปลงหน้าที่และความหมายจนกลายเป็นคำบุพบท คำช่วยกริยา คำวิเศษณ์ คำเชื่อม ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาตระกูลไทของ Diller (1994) ที่กล่าวถึงเส้นทางของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) คำกริยา (Verb) กลายเป็นคำบุพบท (preposition) 2) คำกริยากลายเป็นคำเชื่อม (conjunction) 3) คำกริยา กลายเป็นคำช่วย (auxiliary verb) นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ว่า คำบุพบทหลายคำในภาษาไทย มีที่มาจากคำกริยา พร้อมทั้งให้ข้อเสนอว่า กระบวนการเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาตระกูลไท ไม่ได้เป็นไปอย่างตายตัวหรือมีผลการศึกษาที่ตรงตามลักษณะสากล แต่มีกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่แตกต่างกันในภาษาย่อยแต่ละภาษา ควรจะมีการศึกษาในแนวร่วมสมัย และการศึกษาในแนวข้ามสมัยเพื่อจะได้ทราบว่าผลการศึกษาจะมีลักษณะอย่างไร

การรวบรวมงานวิจัยการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของหมวดคำกริยา แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ และทิศทางของพัฒนาการที่สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตรงกัน 2 ประเด็น คือ 1) คำกริยาจะผ่านกระบวนการวิเคราะห์ใหม่ กระบวนการนามนัย และกระบวนการอุปลักษณ์ 2) การกลายเป็นคำไวยากรณ์มีทิศทางจากหมวดคำกริยาไปเป็นหมวดคำไวยากรณ์อื่น ๆ เป็นทิศทางเดียว และเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป คำบางคำยังพัฒนามาเป็นคำไวยากรณ์ในลักษณะที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ งานวิจัยข้างต้นมีประโยชน์อย่างยิ่งเพราะช่วยให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางการวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยาภาษาไทยถิ่นอีสาน

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

3.1 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยเก็บรวมข้อมูลภาษาไทยถิ่นอีสานจากเอกสารที่ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 9 จนถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2563) โดยมีข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1 คัมภีร์ยาโบราณอีสาน จำนวน 9 เล่ม ดังนี้

1) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย สมัย วรรณอุตร พ.ศ. 2549

2) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 2 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย อภิชาติ จันนาเวช พ.ศ. 2549

3) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 3 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย อธิราชย์ นันขันตี พ.ศ. 2550

4) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 4 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย วิภา วิสเพ็ญ พ.ศ. 2550

5) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 5 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย อภิชาติ จันนาเวช พ.ศ. 2550

6) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 1 อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ปรึวรรตโดย ชวนากร จันนาเวช พ.ศ. 2552

7) ตำรายาวิกรมหัชย เล่ม 2 อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ปรึวรรตโดย ชวนากร จันนาเวช พ.ศ. 2553

8) ตำรายาฉบับวัดศรีสมพร บ้านแบก ตำบลนาทอง อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย สมัย วรรณอุตร พ.ศ. 2548

9) ตำรายา อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ปรึวรรตโดย วิภา วิสเพ็ญ พ.ศ. 2550

3.1.2 นวนิยายที่แต่งโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานปนกับภาษาไทยมาตรฐานจำนวน 3 เรื่อง ดังนี้

1) นวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน ของคำพูน บุญทวี พ.ศ. 2519

2) นวนิยายเรื่อง คำอ้าย ของยงค์ ยโสธร พ.ศ. 2532

3) นวนิยายเรื่อง ฮัก ณ อีสาน ของพิมพ์ญา พ.ศ. 2558

3.1.3 การ์ตูนที่แต่งโดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานปนกับภาษาไทยมาตรฐาน เรื่อง หนูหิ้นอินเตอร์ ของผดุง ไกรศรี ตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนมกราคม 2560 - เดือนธันวาคม 2562 จำนวน 24 เล่ม

3.1.4 ฐานข้อมูลออนไลน์ “ภาษาอีสานวันละคำ” ซึ่งใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในการสื่อสารทางเว็บไซต์ของชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย www.isan.clubs.chula.ac.th

3.1.5 ฐานข้อมูลออนไลน์จากหนังสือสารานุกรมภาษาอีสาน - ไทย - อังกฤษ โดย ปรีชา พิณทอง www.isangate.com

3.1.6 Facebook ได้เตียง มข. <https://www.facebook.com/underbedKKU/>

3.1.7 ข้อมูลจากบทสนทนาของผู้พูดที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 วิเคราะห์หมวดคำ หน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยใช้แนวคิดของวิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2525) เป็นเกณฑ์ในการจำแนกหมวดคำ และแนวคิดของ นววรรณ พันธเมธา (2554) ในการอธิบายความหมายของคำ

3.2.2 วิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยใช้แนวคิดเรื่องการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของ Hopper and Traugott (1993) Bybee et al. (1994) Lehmann (1985) และ Heine and Kuteva (2002)

3.3 การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ รูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

3.4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาที่ได้โดยตรวจสอบความถูกต้องของผลการศึกษาว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ตลอดจนมีการอภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1. การจำแนกหน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน 2. กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

4.1 การจำแนกหน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

การศึกษาคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานจากข้อมูลตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 9 จนถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2563) พบว่า คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ โดยมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายตามปริบท

4.1.1 คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา

1) การจำแนกหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำกริยา “ฮอด” ตามเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์

คำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน เมื่อจำแนกตามเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ พบว่า คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา ปรากฏในโครงสร้างของคำกริยาเดี่ยว และปรากฏเป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง ดังนี้

คำกริยาเดี่ยว

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดไวยากรณ์โครงสร้างของวิจิตรน ภาณุพงศ์ (2525) ที่ใช้กรอบประโยคทดสอบในการจำแนกหมวดคำ และประยุกต์ใช้กรอบประโยคทดสอบจากงานวิจัยของกรองกานต์ รอดพันธ์ (2555) เพื่อจำแนกหมวดคำกริยา “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน เนื่องจากมีความครอบคลุมโครงสร้างประโยคของข้อมูล ดังนี้

คำกริยาसरกรรม คือ คำที่สามารถแทนที่ในช่องว่าง ___ ของกรอบประโยคทดสอบที่มีตำแหน่งของคำ 4 ตำแหน่งนี้ได้

1ก นาม ___ นาม แล้ว
1ข นาม กำลัง ___ นาม
เช่น 1ก เขา ฮอด บ้าน แล้ว
1ข เขา กำลัง ฮอด บ้าน

คำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานสามารถแทนที่ในช่องว่าง ___ ของกรอบประโยคทดสอบทั้ง 2 นี้ได้ จึงจัดเป็นคำกริยาसरกรรม และปรากฏในกรอบประโยคทดสอบเป็นคำกริยาเดี่ยว คือ คำกริยาที่ปรากฏตัวเดียวในประโยค

คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ (motion verb) หมายถึง คำที่แสดงอาการเคลื่อนที่เข้าไปหาหรือไปสู่จุดหมาย อาจมีหน่วยนามที่หมายถึงจุดหมายหรือแหล่งเดิมของกริยาปรากฏร่วมด้วย โดยจะแสดงการเคลื่อนที่ของนามวลีที่เป็นรูปธรรม โดยผู้วิจัยใช้กรอบประโยคทดสอบ ดังนี้

คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ คือ คำที่สามารถแทนที่ในช่องว่าง ___ ของกรอบประโยคทดสอบที่มีตำแหน่งของคำ 3 ตำแหน่งนี้ได้

นามวลี 1 ___ นามวลี 2 (จุดหมาย)
เช่น ช้อย ฮอด ราชบุรี
(ฉันทถึงราชบุรี)

คำว่า “ฮอด” สามารถแทนที่ในช่องว่าง ____ ของกรอบประโยคทดสอบนี้ได้ จึงจัดเป็นคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่โดยมีนามวลี 2 “ราชบุรี” เป็นจุดหมาย

คำกริยาเดียว หมายถึง คำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบต่อไปนี้

กรอบประโยคทดสอบคำกริยาเดียว

นามวลี 1 ____ นามวลี 2 (จุดหมาย)

กรอบประโยคทดสอบดังกล่าวประกอบด้วย นามวลี 1 คำกริยาเดียวจะเป็นคำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบและปรากฏหน้านามวลี 2 ซึ่งเป็นจุดหมายของประโยค ในบางกรณีอาจมีส่วนขยายหรือคำเชื่อมหน้านามวลี และ/หรือ มีการละนามวลี 1 หรือนามวลี 2 ไว้ในฐานที่เข้าใจได้

จากข้อมูลผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ฮอด” ปรากฏในโครงสร้างของหมวดคำกริยาเดียวดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) บ่าวหน่อฮอดเือนผู้สาวแล้ว

(หน่อถึงบ้านแฟนสาวแล้ว)

(ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

นามวลี 1 ____ นามวลี 2 (จุดหมาย)

บ่าวหน่อ ฮอด เือนผู้สาว

ตัวอย่างที่ (1) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาเดียว โดยมีนามวลี 1 คือ “บ่าวหน่อ” และนามวลี 2 คือ “เือนผู้สาว” คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่

(2) จักนอยกะฮอดยามไถนาหว่านข้าว

(สักหน่อยก็ถึงฤดูไถนาหว่านข้าว)

(พิมพ์ญา, 2558, น. 31)

อย่างไรก็ตามกรอบประโยคทดสอบคำกริยา นามวลี 1 ____ นามวลี 2 (จุดหมาย) อาจมีการละนามวลี 1 ไว้ในฐานที่เข้าใจได้ โดยขึ้นอยู่กับบริบทในการสื่อสาร ดังนี้

____ นามวลี 2 (จุดหมาย)

ฮอด ยามไถนาหว่านข้าว

ตัวอย่างที่ (2) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาเดียว ปรากฏหน้านามวลี 2 คือ “ยามไถนาหว่านข้าว” จะเห็นได้ว่า คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นนามธรรม คือ เวลา

หน่วยสร้างกริยาเรียง

หน่วยสร้างกริยาเรียง ให้ความหมายแสดงการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม คำว่า “ฮอด” ที่เป็นกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง เกี่ยวข้องกับคำกริยาที่ปรากฏข้างหน้า ดังที่ กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2549) เรียกว่า หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบ ซึ่งคำกริยาครั้งแรกแสดง การกระทำหรือแสดงกระบวนการ และคำกริยาที่ตามมาแสดงการกระทำหรือสภาพ เป็น ลักษณะหนึ่งของภาษาไทยที่กริยาเกิดขึ้นต่อเนื่องกันได้และสอดคล้องกับการใช้ภาษาสื่อสาร ในสถานการณ์จริงที่กริยานั้นจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียงจัดเป็นคำกริยาประเภทหนึ่ง สามารถปรากฏ ในกรอบประโยคทดสอบที่กรองกานต์ รอดพันธ์ (2555) สร้างขึ้นโดยดัดแปลงมาจากกรอบ ประโยคทดสอบตามแนวคิดไวยากรณ์โครงสร้างของวิจินต์ ภาณุพงศ์ (2525) เนื่องจากคำ กริยาเดี่ยวหรือคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียงต่างก็แสดงการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม คำที่ปรากฏในตำแหน่งคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียงจะตามหลังคำกริยาที่มีการ เคลื่อนที่ที่สามารถมองได้ชัดเจน ซึ่งคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียงจัดเป็นคำกริยา ที่ยังมีความหมาย “บรรลุลุจุดหมาย” (การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม) อยู่

คำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง หมายถึง คำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของ กรอบประโยคทดสอบ ต่อไปนี้

กรอบประโยคทดสอบกริยาเรียง

นามวลี 1 กริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม ____ นามวลี 2 (จุดหมาย)

กรอบประโยคทดสอบดังกล่าวประกอบด้วย นามวลี 1 คำกริยาสุดท้ายในหน่วย สร้างกริยาเรียงจะเป็นคำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบและปรากฏ หลังกริยาแสดงการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม และปรากฏหน้านามวลี 2 ซึ่งเป็นจุดหมายของ ประโยค ในบางกรณีอาจมีส่วนขยายหรือคำเชื่อมหน้านามวลี และ/หรือ มีการละนามวลีไว้ ในฐานที่เข้าใจได้

จากข้อมูลผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ฮอด” ปรากฏในโครงสร้างของคำกริยาสุดท้ายในหน่วย สร้างกริยาเรียง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(3) ผีว่าฝนลงฮอดเครื่อง

(แม้ว่าฝนลงถึงสิ่งของเครื่องใช้)

(อิทธิราชย์ นันขันตี, 2550, น. 153)

นามวลี 1 กริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม ____ **นามวลี 2** (จุดหมาย)

ฝน **ลง**

ฮอด **เครื่อง**

ตัวอย่างที่ (3) คำว่า “ฮอด” ปรากฏเป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ลงฮอด” ซึ่งประกอบด้วย คำกริยาบอกทิศทาง “ลง” และคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ฮอด” โดยมีนามวลี 1 คือ “ฝน” และมีนามวลี 2 คือ “เครื่อง” เป็นจุดหมายของกริยาในประโยคที่เป็นรูปธรรม

(4) **เจ้าขึ้นฮอดห้องหอรราชปรางค์ทอง**

(เจ้าขึ้นถึงห้องหอรราชปรางค์ทอง)

(ปรีชา พิณทอง, 2562)

นามวลี 1 กริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม ____ **นามวลี 2** (จุดหมาย)

เจ้า **ขึ้น**

ฮอด **ห้องหอรราชปรางค์ทอง**

ตัวอย่างที่ (4) คำว่า “ฮอด” ปรากฏเป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ขึ้นฮอด” ซึ่งประกอบด้วย คำกริยาบอกทิศทาง “ขึ้น” และคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ฮอด” โดยมีนามวลี 1 คือ “เจ้า” และมีนามวลี 2 คือ “ห้องหอรราชปรางค์ทอง” เป็นจุดหมายของกริยาในประโยคที่เป็นรูปธรรม

(5) **ปากฉีกฮอดแก้ม**

(ปากฉีกถึงแก้ม)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

นามวลี 1 กริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม ____ **นามวลี 2** (จุดหมาย)

ปาก **ฉีก**

ฮอด **แก้ม**

ตัวอย่างที่ (5) คำว่า “ฮอด” ปรากฏเป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ฉีกฮอด” ซึ่งประกอบด้วย คำกริยาแสดงอาการ “ฉีก” และคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ฮอด” โดยมีนามวลี 1 คือ “ปาก” และมีนามวลี 2 คือ “แก้ม” เป็นจุดหมายของกริยาในประโยคที่เป็นรูปธรรม

2) ความหมายของคำกริยา “ฮอด”

คำว่า “ฮอด” ที่ปรากฏเป็นหมวดคำกริยา หมายถึง อาการเคลื่อนที่เข้าไปหาหรือไปสู่จุดหมาย มีความหมายย่อย 2 ความหมาย ได้แก่ 1) การบรรลุจุดหมายที่เป็นรูปธรรม จะเห็นได้ว่า คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำหลัก ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยว ปรากฏร่วมกับประธานที่เป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้ 2) การบรรลุจุดหมายที่เป็นนามธรรม ซึ่งจุดหมายของคำว่า

“ฮอด” จะเป็นการเคลื่อนที่ของวันและเวลาซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ โดยจุดหมายที่เป็นนามธรรมเปรียบเทียบกับเวลาว่าเป็นการเดินทางและเป็นสิ่งมีค่า

จากข้อมูลผู้วิจัยพบความหมายของคำกริยา “ฮอด” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(6) ฝิซ็ฮอดตีน เอน้ำมันงา ฮากนมจ้ว ฝนัตตยาฟังกากินดีแลฯ

(แม้ใช้ไม่ถึงตีน เอน้ำมันงา รากนมจ้ว ฝนัตตยาฟังกากินดีแลฯ)

(ชวนากร จันนาเวช, 2553, น. 151)

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่] + [__ อวัยวะภายนอก]

ตีน [+ นามวลี + อวัยวะภายนอก + รูปธรรม]

ตัวอย่างที่ (6) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาที่มีความหมายแสดงอาการเคลื่อนที่ของประธาน คือ นามวลี 1 “ใช้” ไปสู่จุดหมาย คือ นามวลี 2 คือ “ตีน” เพื่อแสดงการบรรลุจุดหมายที่เป็นรูปธรรม

(7) ปิดเทอมแล้ว ซ้อยฮอดเวลาโบายบิน

(ปิดเทอมแล้ว ฉันถึงเวลาโบายบิน)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่] + [__ เวลา]

เวลาโบายบิน [+ นามวลี + เวลา + นามธรรม]

ตัวอย่างที่ (7) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาที่มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ของเวลาซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ คือ “เวลาโบายบิน” เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์เพื่อแสดงการบรรลุจุดหมายที่เป็นนามธรรม

4.1.2 คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท

1) การจำแนกหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำบุพบท “ฮอด” ตามเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2525) กล่าวว่า หมวดคำบุพบท อาจจะปรากฏหน้าคำนามหรือปรากฏอยู่ระหว่างคำกริยากับคำนามก็ได้ ส่วนจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539, น. 25) ได้กล่าวถึง หมวดคำบุพบทตามทฤษฎีต้นแบบไว้ว่า คำบุพบทมีลักษณะประจำหมวดคำ ดังต่อไปนี้

[+ ปรากฏร่วมกับนามวลีเสมอ]

[+ ไม่ปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ]

[+ ความสัมพันธ์เชิงการระหว่างนามวลีกับกริยาวลี]

ผู้วิจัยนำแนวคิดของวิจินต์ ภาณุพงศ์ (2525) และจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) มาใช้ในการจำแนกคำบุพบท ส่วนของกรอบประโยคทดสอบผู้วิจัยประยุกต์ใช้กรอบประโยค

ทดสอบคำบุพบทของ กรองกานต์ รอดพันธ์ (2555) ที่ศึกษาคำว่า “ถึง” ในเชิงประวัติ และสร้างกรอบประโยคทดสอบขึ้นมาเพื่อให้ครอบคลุมโครงสร้างประโยคของข้อมูล ทั้งนี้ได้นำแนวคิดไวยากรณ์โครงสร้างของวิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2525) มาประยุกต์ใช้ร่วมด้วย

คำว่า “ฮอด” ปรากฏเป็นคำบุพบทในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 – 2563) โดยปรากฏร่วมกับนามวลี มีความสัมพันธ์กับนามวลี ปรากฏหลังคำกริยาแสดงอาการอาการอยู่กับที่หรือไม่ได้แสดงการเคลื่อนที่ และปรากฏหน้านามวลี 2 ซึ่งเป็นจุดหมายของประโยค

คำบุพบท หมายถึง คำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบต่อไปนี้

กรอบประโยคทดสอบคำบุพบท

นามวลี 1 กริยาวลีที่ไม่ได้แสดงการเคลื่อนที่ _____ นามวลี 2

กรอบประโยคทดสอบดังกล่าวประกอบด้วย นามวลี 1 คำบุพบทจะเป็นคำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ ปรากฏหลังกริยาวลีที่ไม่ได้แสดงการเคลื่อนที่ และปรากฏหน้านามวลี 2 ในบางกรณีอาจมีส่วนขยายอื่นหรือคำเชื่อมหน้านามวลี หรือมีการละนามวลีในฐานที่เข้าใจ

จากข้อมูลผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ฮอด” ปรากฏในโครงสร้างของหมวดคำบุพบทดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (8) ซ้อยบ่เห็นฮอดทาง มีดกะมีด
(ฉันไม่เห็นแม่แต่ทาง มีดก็มีด)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

นามวลี 1 กริยาวลีที่ไม่ได้แสดงการเคลื่อนที่ _____ นามวลี 2

ซ้อย (บ) เห็น ฮอด ทาง

ตัวอย่างที่ (8) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท ปรากฏหลังนามวลี 1 คือ “ซ้อย” คำปฏิเสธ “บ” หมายถึง ไม่ คำกริยาที่ไม่ได้แสดงอาการเคลื่อนที่ “เห็น” และปรากฏหน้านามวลี 2 คือ “ทาง” แสดงจุดหมายของประโยคที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่

- (9) เพิ่นว่าลีเก็บเงินย้ายประเทศพะนะ ตะเงินลีใช้ฮอดสิ้นเดือนกะบ่พอ
(เขาว่าจะเก็บเงินย้ายประเทศอะ ขนาดเงินจะใช้ถึงสิ้นเดือนก็ไม่พอ)

(ได้เตียงมข., 20 พฤศจิกายน 2562)

นามวลี 1 กริยาวลีที่ไม่ได้แสดงการเคลื่อนที่ _____ นามวลี 2

เงิน (ลี) ใช้ ฮอด สิ้นเดือน

ตัวอย่างที่ (9) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท ปรากฏหลังนามวลี 1 คือ “เงิน” คำช่วยหน้ากริยา “ลี” หมายถึง จะ คำกริยาที่ไม่ได้แสดงอาการเคลื่อนที่ “ใช้” และปรากฏหน้านามวลี 2 คือ “สิ้นเดือน” เพื่อแสดงจุดหมายของเวลา

2) ความหมายของคำบุพบท “ฮอด”

คำว่า “ฮอด” ที่ปรากฏในหมวดคำบุพบท มีความหมายย่อย 2 ความหมาย ได้แก่ 1) มีความหมายแสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม คือ สถานที่ สิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิต 2) มีความหมายแสดงจุดหมายที่เป็นนามธรรม

ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทจะใช้เพื่อแสดงจุดหมาย ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของ สถานที่และเวลา ดังที่ กรองกานต์ รอดพันธ์ (2555, น. 66) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาทางด้านความหมายของคำบุพบทจะมีความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยากับนามวลีที่ปรากฏร่วมกันในประโยค

จากข้อมูลผู้วิจัยพบความหมายของคำบุพบท “ฮอด” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(10) อ้ายทศพลเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ลืมฮอดเมีย

(พี่ทศพลเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ลืมกระทั่งเมีย)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [+ บุพบท] + [__จุดหมาย]

เมีย [+ นามวลี + จุดหมาย + รูปธรรม]

ตัวอย่างที่ (10) คำว่า “ฮอด” เป็นคำบุพบท มีความหมายแสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม คือ นามวลี 2 “เมีย” นอกจากนี้ยังมีการแฝงความหมายโดยนัยเพื่อแสดงทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านว่ามีความสำคัญในสังคมท้องถิ่น และยังเป็นการเปรียบเทียบว่าเมื่อมีตำแหน่งแล้วไม่สนใจคนใกล้ชิด

(11) บักบุญก็มักเฮ็ดโต้อัดหืดมาตั้งแต่เกิดจนฮอดซุ่มมือนี้

(นายบุญก็ชอบทำตัวสกปรกมอมแมมมาตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งทุกวันนี้)

(ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

ฮอด [+ บุพบท] + [__เวลา]

ซุ่มมือนี้ [+ นามวลี + เวลา + นามธรรม]

ตัวอย่างที่ (11) คำว่า “ฮอด” เป็นคำบุพบทที่มีความหมายแสดงเวลา คือ “ซุ่มมือนี้” ซึ่งเป็นจุดหมายที่เป็นนามธรรม

4.1.3 คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์

1) การจำแนกหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำเชื่อมอนุพากย์ “ฮอด” ตามเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ 2 อนุพากย์ โดยปรากฏระหว่างอนุพากย์ 1 และอนุพากย์ 2 คำเชื่อมอนุพากย์ หมายถึง คำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ ต่อไปนี้

กรอบประโยคทดสอบคำเชื่อมอนุพากย์

อนุพากย์ 1 _____ อนุพากย์ 2

กรอบประโยคทดสอบดังกล่าวประกอบด้วย อนุพากย์ 2 อนุพากย์ โดยคำเชื่อมอนุพากย์จะเป็นคำที่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ คือ ปรากฏหลังอนุพากย์ 1 และปรากฏหน้าอนุพากย์ 2

จากข้อมูลผู้วิจัยพบว่าคำว่า “ฮอด” ปรากฏในโครงสร้างของหมวดคำเชื่อมอนุพากย์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(12) ซ้อยมาเข้าเวรทุกมือฮอดบ่เคยลาพักผ่อน

(ฉันมาเข้าเวรทุกวันจนไม่เคยลาพักผ่อน)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

อนุพากย์ 1 _____ อนุพากย์ 2

ซ้อยมาเข้าเวรทุกมือ ฮอด บ่เคยลาพักผ่อน

ตัวอย่างที่ (12) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์โดยปรากฏระหว่างอนุพากย์ 1 คือ “ซ้อยมาเข้าเวรทุกมือ” และอนุพากย์ 2 คือ “บ่เคยลาพักผ่อน” คำว่า “ฮอด” ช่วยเชื่อมอนุพากย์ 1 ซึ่งเป็นสาเหตุและอนุพากย์ 2 ที่เป็นผล เพื่อแสดงความต่อเนื่องเชื่อมโยงของเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์

(13) ซ้อยเมื่อยฮ้ายฮอดบ่มีแสงลิชนข้าว

(ฉันเหนื่อยมากจนไม่มีแรงจะชนข้าว)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

อนุพากย์ 1 _____ อนุพากย์ 2

ซ้อยเมื่อยฮ้าย ฮอด บ่มีแสงลิชนข้าว

ตัวอย่างที่ (13) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ โดยปรากฏระหว่างอนุพากย์ 1 คือ “ซ้อยเมื่อยฮ้าย” และอนุพากย์ 2 คือ “บ่มีแสงลิชนข้าว” คำว่า “ฮอด” ช่วยเชื่อมอนุพากย์ 1 ซึ่งเป็นสาเหตุและอนุพากย์ 2 ซึ่งเป็นผล เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์

2) ความหมายของคำเชื่อมอนุพากย์ “ฮอด”

คำว่า “ฮอด” ในหมวดคำเชื่อมอนุพากย์ในภาษาไทยถิ่นอีสานอาจเทียบได้กับคำภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ คำว่า “เลย” “ก็เลย” “จน” “จนกระทั่ง” “กระทั่ง” “แต่” มีความหมายย่อย 4 ความหมาย ได้แก่ 1) แสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ 2) แสดงจุดต่อเนื่องของการกระทำหรือระยะเวลา 3) แสดงความเป็นเหตุเป็นผล 4) แสดงความขัดแย้ง จากข้อมูลผู้วิจัยพบความหมายของคำเชื่อมอนุพากย์ “ฮอด” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(14) ซ้อยคาแต่เฮ็ดเรียกฮอดบเคยได้ไปเที่ยวไส

(ฉันมัดแต่ทำงานจนไม่ได้ไปเที่ยวที่ไหน)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [เชื่อมอนุพากย์] + [อนุพากย์ที่เป็นเหตุ__+__อนุพากย์ที่เป็นผล]

ตัวอย่างที่ (14) คำว่า “ฮอด” เป็นคำเชื่อมอนุพากย์มีความหมายเทียบได้กับ คำว่า “จน” “จนกระทั่ง” ในภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อเชื่อมโยงอนุพากย์ที่เป็นสาเหตุ คือ “ซ้อยคาแต่เฮ็ดเรียก” และอนุพากย์ที่เป็นผล คือ “บเคยได้ไปเที่ยวไส” เพื่อแสดงความสัมพันธ์กันของเหตุการณ์

(15) ตอนเช้าซ้อยยากนำเฮ็ดงานบ้านฮอดยังบได้กินข้าว สิเที่ยงแล้ว

(ตอนเช้าฉันยุ่งอยู่กับทำงานบ้านเลยยังไม่ได้กินข้าว จะเที่ยงแล้ว)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [เชื่อมอนุพากย์] + [อนุพากย์ที่เป็นเหตุ__+__อนุพากย์ที่เป็นผล]

ตัวอย่างที่ (15) คำว่า “ฮอด” เป็นคำเชื่อมอนุพากย์มีความหมายเทียบได้กับคำว่า “เลย” “ก็เลย” ในภาษาไทยมาตรฐาน ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างอนุพากย์ที่เป็นเหตุ คือ “ตอนเช้าซ้อยยากนำเฮ็ดงานบ้าน” และอนุพากย์ที่เป็นผล คือ “ยังบได้กินข้าวสิเที่ยงแล้ว” แสดงถึงจุดต่อเนื่องของระยะเวลาที่กระทำตั้งแต่ตอนเช้าจนเกือบเที่ยง

(16) มหาวิทยาลัยอื่นเปิดเทอมแต่โดนฮอดเขาเล็กรับน้องแล้ว

(มหาวิทยาลัยอื่นเปิดเทอมตั้งนานจนเขาเล็กรับน้องแล้ว)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [เชื่อมอนุพากย์] + [อนุพากย์ที่เป็นเหตุ__+__อนุพากย์ที่เป็นผล]

ตัวอย่างที่ (16) คำว่า “ฮอด” เป็นคำเชื่อมอนุพากย์มีความหมายเทียบได้กับคำว่า “จน” “จนกระทั่ง” ในภาษาไทยมาตรฐาน ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างอนุพากย์ที่เป็นเหตุและอนุพากย์ที่เป็นผล ตลอดจนแสดงอาการเคลื่อนที่ของเวลาที่เป็นนามธรรมและเรียงตามลำดับเหตุการณ์ คือ เหตุการณ์แรก “มหาวิทยาลัยอื่นเปิดเทอมแต่โดน” และเหตุการณ์ที่สอง “เขาเล็กรับน้องแล้ว”

(17) อยากไปเที่ยวเกาะพีพี**ฮอด**บเคยได้ไป
(อยากไปเที่ยวเกาะพีพีแต่ไม่เคยได้ไป)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [เชื่อมอนุพากย์] + [อนุพากย์ที่เป็นเหตุ__+__อนุพากย์ที่เป็นผล/อนุพากย์ที่ขัดแย้ง]

ตัวอย่างที่ (17) คำว่า “ฮอด” เป็นคำเชื่อมอนุพากย์มีความหมายเทียบได้กับคำว่า “แต่” ในภาษาไทยมาตรฐาน ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างอนุพากย์ที่เป็นเหตุ คือ “อยากไปเที่ยวเกาะพีพี” และอนุพากย์ที่เป็นผลหรืออนุพากย์ที่ขัดแย้ง คือ “บเคยได้ไป” เพื่อแสดงความขัดแย้งของอนุพากย์ 2 อนุพากย์

4.2 กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

4.2.1 กระบวนการทางวากยสัมพันธ์จากคำกริยาไปเป็นคำบุพบท

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทางวากยสัมพันธ์จากกริยาไปเป็นคำบุพบทของคำว่า “ฮอด” พบว่ามี 3 กระบวนการ คือ การวิเคราะห์ใหม่ การนำคำไปใช้ในบริบทใหม่ และการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม ดังนี้

1) การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) หมายถึง การที่คำซึ่งแต่เดิมมีฐานะเป็นองค์ประกอบ (constituent) ของหน่วยหนึ่ง ต่อมาฐานะไปเป็นองค์ประกอบของหน่วยอื่นหรือกลายเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบหน่วยอื่น ทำให้หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำคำนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (จรัสดาว อินทรทัศน์, 2539, น. 129) โดย Hopper and Traugott (1993) กล่าวว่า การวิเคราะห์ใหม่เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง เช่น การที่คำกริยาและคำบุพบทที่แม้จะมีรูปเดียวกัน แต่จะมีความหมาย วากยสัมพันธ์ และการปรากฏร่วมกับคำอื่นต่างกัน การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้คำกริยาสามารถขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์และทำให้การปรากฏของคำดังกล่าวที่ปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไป

คำกริยาแสดงอาการเคลื่อนที่ในภาษาไทยถิ่นอีสานคำว่า “ฮอด” เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จากเดิมที่คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยาและมีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยค เมื่อมีการวิเคราะห์ใหม่ทำให้คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบบุพบทวลี ดังตัวอย่าง

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยวลี

(18) มื้อนี้อ้ายเห็นหมาอีต่างมันคาบกระดูกมาแต่ตลาดฟูน คันมาฮอดตะพาน มันเห็นเงามีกระดูกใหญ่กว่า มันเลยชิดกระดูกนั้นท้ม แล้วกระโดดลงน้ำตาม

(วันนี้ที่เห็นหมาอีต่างมันคาบกระดูกมาจากตลาดฟูน เมื่อมาถึงสะพาน มันเห็นเงามีกระดูกใหญ่กว่า มันเลยสะบัดกระดูกนั้นทิ้ง แล้วกระโดดลงน้ำไปเลย)

(ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

สามารถแสดงโครงสร้างประโยคได้ ดังนี้

[คัน มา] [ฮอด ตะพาน]

ตัวอย่างที่ (18) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “มาฮอด” ซึ่งคำว่า “ฮอด” มีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบสำคัญของประโยค

คำว่า “ฮอด” มีการวิเคราะห์ใหม่เป็นคำบุพบท

(19) เจ้าเห็นฮอดเทวดาฟูนบ โอย แมนคัก ๆ เลขโตหนี จดไว้ ๆ ชุมเฮา 59 เตื่อ

(เธอเห็นแม้แต่เทวดาเลยเธอ ไซ่แน่ ๆ เลขตัวนี้ จดไว้ ๆ พวกเรา 59 นะ)

(พิมพ์ญา, 2558, น. 209)

สามารถแสดงโครงสร้างประโยคได้ ดังนี้

[เจ้า เห็น [ฮอดเทวดาฟูนบ]]

ตัวอย่างที่ (19) คำว่า “ฮอด” ได้กลายเป็นคำไวยากรณ์และทำหน้าที่เป็นคำบุพบทของประโยค ปรากฏหน้านามวลี “เทวดา” โดยคำว่า “ฮอด” ถูกวิเคราะห์ใหม่เป็นบุพบทของประโยค ซึ่งคำว่า “เห็น” เป็นองค์ประกอบหลักของหน่วยสร้างกริยวลี ทำหน้าที่เป็นคำกริยาหลักของประโยค จะเห็นได้ว่าคำว่า “ฮอด” เมื่อปรากฏในตำแหน่งสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียงที่เป็นตำแหน่งเดียวกันกับคำบุพบทจะเกิดการวิเคราะห์ใหม่ให้เป็นคำชนิดดังกล่าว

2) การนำคำไปใช้ในบริบทใหม่ (extension: context generalization) หมายถึง การที่คำบอกเนื้อหาเมื่อผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้วสามารถปรากฏในบริบทใหม่และเกิดร่วมกับคำอื่นได้หลากหลายมากขึ้น Heine and Kuteva (2002) อธิบายว่า การนำคำไปใช้ในบริบทใหม่ เป็นกระบวนการที่ทำให้คำสูญเสียความหมายเดิมที่มีความซับซ้อนหรือมีลักษณะเฉพาะเจาะจงมา มีความหมายกลาง ๆ ทำให้สามารถใช้คำได้ในบริบทที่กว้างขึ้นและเกิดร่วมกับคำอื่น ๆ ได้หลากหลายขึ้น

ในกรณีที่คำกริยา “ฮอด” ได้กลายเป็นคำบุพบทได้ผ่านกระบวนการนำไปใช้ในบริบทใหม่ เมื่อคำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยาจะมีความหมายเดียว คือ การบรรลุจุดมุ่งหมาย จึงปรากฏที่เฉพาะเจาะจง เป็นแก่นหรือภาคแสดงของประโยค แต่เมื่อคำว่า “ฮอด”

เปลี่ยนแปลงหน้าที่เป็นคำบุพบทจะสามารถปรากฏในบริบทใหม่และเกิดร่วมกับคำอื่นได้
หลากหลายมากขึ้น ซึ่งคำว่า “ฮอด” ไม่จำเป็นต้องปรากฏนำหน้าเฉพาะนามวลีบอกสถานที่เท่านั้น
คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

(20) พ่อฮอดธนาคารแล้ว
(พ่อถึงธนาคารแล้ว)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม] + [__ สถานที่]

ตัวอย่างที่ (20) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา แสดงการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม
มีความหมายว่า บรรลุจุดหมาย ซึ่งจุดหมายของประโยค คือ “ธนาคาร”

คำว่า “ฮอด” มีการนำไปใช้ในบริบทใหม่เป็นคำบุพบท

(21) ข้อยฮอดสาเหตุมันให้ฟังชื่อ ๆ
(ฉันพูดถึงสาเหตุมันให้ฟังเฉย ๆ)

(พิมพ์ญา, 2558, น. 287)

ฮอด [+ บุพบท - การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม] + [__ กิจกรรม]

ตัวอย่างที่ (21) คำว่า “ฮอด” มีการนำไปใช้ในบริบทใหม่เป็นคำบุพบท ได้ทำหน้าที่
ทางไวยากรณ์เชื่อมระหว่างกริยาวลี “เว้า” กับนามวลีที่เป็นกิจกรรม “สาเหตุ” ไม่ได้ปรากฏ
นำหน้าเฉพาะนามวลีแสดงสถานที่เท่านั้น แต่ยังสามารถปรากฏหน้านามวลีประเภทอื่นได้
คำว่า “ฮอด” จากเดิมที่เป็นคำกริยาหลักมีการนำไปใช้ในบริบทใหม่แล้วได้กลายเป็นคำ
ไวยากรณ์ คือ คำบุพบท

3) การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorialization) หมายถึง การที่
คำบอกเนื้อหาได้สูญเสียคุณสมบัติหรือหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำบอกเนื้อหากลายเป็น
คำที่มีคุณสมบัติของกลุ่มรอง และมีหน้าที่ทางไวยากรณ์

คำว่า “ฮอด” เมื่อทำหน้าที่เป็นคำกริยาจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของหน่วยสร้าง
กริยาวลีของประโยค แต่เมื่อคำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท จะไม่ได้เป็นองค์ประกอบ
สำคัญของหน่วยสร้างกริยาวลีที่สามารถปรากฏในกรอบประโยคได้ระหว่างนามวลี 1 และ
นามวลี 2 เช่น “ข้อยฮอดเฮือน” (ฉันถึงบ้าน) ปรากฏหลังคำเชื่อม เช่น “เมื่อฮอดเฮือน” (เมื่อถึง
บ้าน) ปรากฏหลังคำช่วยหน้ากริยา เช่น “ข้อยสิฮอดเฮือน” (ฉันจะถึงบ้าน) และปรากฏหลัง
คำว่า “บ่” หมายถึง “ไม่” ได้ เช่น “ข้อยบ่ฮอดเฮือน” (ฉันไม่ถึงบ้าน) ต่อมาได้สูญเสียลักษณะ
ของหมวดคำเดิมกลายเป็นคำบุพบทสามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบเฉพาะ ไม่ปรากฏ
ในตำแหน่งที่หลากหลายเช่นเดียวกับคำว่า “ฮอด” ที่ทำหน้าที่คำกริยา

คำว่า “ฮอด” สูญลักษณะของหมวดคำเดิมกลายเป็นคำบุพบท

(22) ซ้อยกะบ่อยากเชื่อคือกันว่ามีคนมาเบ็งสามพันฮอดห้าพันคน

(ฉันก็ไม่อยากเชื่อเหมือนกันว่ามีคนมาดูสามพันถึงห้าพันคน)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ตัวอย่างที่ (22) คำว่า “ฮอด” เมื่อทำหน้าที่เป็นคำบุพบทจะปรากฏระหว่างนามวลี 2 นามวลี โดยนามวลีที่ปรากฏหน้าคำว่า “ฮอด” เป็นจุดเริ่มต้น เป็นนามวลีบอกจำนวน “สามพัน” และนามวลีที่ปรากฏหลังคำว่า “ฮอด” จะเป็นจุดหมาย “ห้าพันคน” ดังนั้นคำว่า “ฮอด” เมื่อทำหน้าที่เป็นคำบุพบท จึงสูญลักษณะของหมวดคำเดิมจากคำที่ปรากฏในตำแหน่งที่ หลากหลาย เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะปรากฏในบริบทเฉพาะ โดยจะปรากฏร่วมกับนามวลีเท่านั้น

4.2.2 กระบวนการทางความหมายจากคำกริยาไปเป็นคำบุพบท

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทางความหมายจากคำกริยาไปเป็นคำ บุพบทของ คำว่า “ฮอด” พบว่ามี 4 กระบวนการ คือ ความหมายเดิมจางลง การคงเค้าความหมายเดิม การเกิดความหมายทั่วไป และการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ ดังนี้

1) ความหมายเดิมจางลง (bleaching) หมายถึง กระบวนการที่คำบอกเนื้อหา ที่กลายเป็นคำไวยากรณ์ มีการรวบความหมายประจำคำของคำนั้น ๆ (condensation) ที่ เคยมีความหมายซับซ้อน หรือมีหลายความหมาย ทำให้คงเค้าความหมายเดิมเพียงบางส่วน ผู้เสนอแนวคิดนี้ คือ Heine and Kuteva (2002) อธิบายว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นการที่คำที่มีความหมายเชิงบอกเนื้อความ (lexical meaning) ค่อย ๆ สูญความหมายดังกล่าวไป และเริ่มเป็นคำที่ไม่มีความหมายเพื่อบอกเนื้อความในประโยค และได้ความหมายจากบริบท ใหม่มาแทน

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

(23) แล้วถ่ายผ้าเสด็จฮอดเฮือนขวาง

(แล้วถ่ายผ้าเสด็จถึงเฮือนขวาง)

(ปริชา พิณฑทอง, 2562)

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม] + [__นามวลี,สถานที่]

ตัวอย่างที่ (23) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยามีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ที่เป็น รูปธรรมไปสู่จุดหมายที่เป็นสถานที่ คือ เฮือนขวาง

คำว่า “ฮอด” มีความหมายเดิมจางลงทำหน้าที่เป็นคำบุพบท

(24) มีอนีสอนบายโมงฮอดสี่โมงแลง

(วันนี้สอนบายโมงถึงสี่โมงเย็น)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [+ บุพบท - การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม] + [__นามวลี,กาลวลี]

ตัวอย่างแสดงการทำให้ความหมายจางลง

ฮอด (กริยา) → ฮอด (บุพบท)

+ [__สถานที่] + [__กาลวลี]

[+ การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม] [- การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรม]

ตัวอย่างที่ (24) คำว่า “ฮอด” เมื่อทำหน้าที่เป็นคำบุพบท ความหมายของคำบอกเนื้อหาจากเดิมที่เป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรมไปสู่จุดหมาย คือ สถานที่ที่จะจางลงแต่ยังคงเหลือความหมายที่แสดงการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นนามธรรม คือ เวลาสามารถนำไปใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้ เช่น ปรากฏหน้านามวลีที่บอกเวลา เช่น “เมื่อนี้ข้อยสอนบายโมงฮอดสี่โมงแลง” ซึ่งคำว่า “ฮอด” ในบริบทดังกล่าวทำหน้าที่เป็นคำไวยากรณ์เชื่อมระหว่างนามวลีที่แสดงจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุดของเวลา คำว่า “ฮอด” จึงสูญเสียความหมายเดิมของคำบอกเนื้อหา เมื่อทำหน้าที่เป็นคำกริยาจะแสดงความหมาย คือ การเคลื่อนที่ที่เป็นรูปธรรมไปสู่จุดหมายไปจากอรรถลักษณะของคำจึงสามารถปรากฏในบริบทที่แตกต่างจากเดิมได้

2) การคงเค้าความหมายเดิม (persistence) หมายถึง กระบวนการที่เค้าความหมายเดิมของคำเดิมยังคงมีอยู่ในคำใหม่นั้น ถึงแม้ได้ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำบอกเนื้อหาเป็นคำไวยากรณ์แล้วก็ตาม โดยคำบอกเนื้อหาที่กลายเป็นคำไวยากรณ์ยังคงมีความหมายเดิม ลักษณะที่คำไวยากรณ์ยังคงเค้าความหมายเดิมอยู่ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำบอกเนื้อหาที่เป็นแหล่งเดิมกับคำไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ (Hopper, 1991 อ้างถึงใน จรัสดาว อินทรทัศน, 2539, น. 38) ในการศึกษาเรื่องนี้แม้ว่าคำกริยาจะเปลี่ยนหน้าที่เป็นคำบุพบทแต่ยังคงมีความหมายคล้ายคลึงกับคำต้นกำเนิดซึ่งเป็นคำกริยา คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

(25) พระค้อยเยื่อนฮอดห้องหอรชมะฮามหลวง

(พระค้อยเยื่อนถึงห้องหอรชมะฮามหลวง)

(ปรีชา พิณทอง, 2562)

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่] + [__สถานที่]

ห้องหอรชมะฮามหลวง [+ นามวลี + สถานที่]

ตัวอย่างที่ (25) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยามีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นสถานที่ คือ ห้องหอรชมะฮามหลวง

คำว่า “ฮอด” คงเค้าความหมายเดิมทำหน้าที่เป็นคำบุพบท

(26) กกชุมบานเท่าฮอดปาย มันเป้อยขาดเซาเสียดี้แล

(ต้นจำพวกที่บ้านจรดถึงปลาย มันเป้อยขาดรักษาหายดีแท้)

(อริราชย์ นันขันตี, 2550, น. 7)

บาน [+ คำกริยา + สภาพ]

ฮอด [+ คำบุพบท + การเคลื่อนที่] + [__สถานที่]

ปาย [+ นามวลี]

ตัวอย่างที่ (26) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท ปรากฏร่วมกับคำว่า “เท่า” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน เป็นบุพบทประสม “เท่าฮอด” หมายถึง จรดถึง เพื่อแสดงจุดหมายที่เป็นสถานที่ คือ ปาย จึงคงเค้าความหมายเดิมจากคำกริยา “ฮอด” ซึ่งแสดงความหมายมุ่งสู่จุดหมายปลายทางเช่นเดียวกัน จะเห็นว่าแม้คำว่า “ฮอด” เกิดการเปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำกริยาเป็นคำบุพบท แต่ยังคงมีความหมายที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่คำต้นกำเนิดได้ มีความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะร่วมกันเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

3) การเกิดความหมายทั่วไป (generalization) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คำสูญเสียความหมายเดิมที่มีความซับซ้อนหรือมีลักษณะเฉพาะเจาะจงมาเป็นความหมายทั่วไป และทำให้สามารถใช้คำได้ในบริบทที่กว้างขึ้น Hopper and Traugott (2003) ได้แบ่งกระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไปเป็น 2 กระบวนการย่อย คือ กระบวนการทำให้มีความหมายทั่วไป และกระบวนการทำให้มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ทั่วไปเป็นการทำให้คำเปลี่ยนแปลงความหมายและหน้าที่ไปในลักษณะกว้างขึ้น

ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทางความหมายจากคำกริยาไปเป็นคำบุพบทของคำว่า “ฮอด” ที่มี 4 กระบวนการ คือ 1) ความหมายเดิมจางลงเริ่มเป็นคำที่ไม่มี ความหมายเพื่อบอกเนื้อความในประโยค 2) การคงเค้าความหมายเดิมเป็นการที่คำมีความหมายคล้ายคลึงกับคำต้นกำเนิด 3) การเกิดความหมายทั่วไปเป็นการที่คำมีความหมายกว้างขึ้น 4) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ กระบวนการทางความหมายดังกล่าวมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และแสดงให้เห็นว่าแม้คำบอกเนื้อหาได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้วก็ยังเหลือความหมายเดิมปรากฏอยู่ยังมีได้สูญเสียความหมายของคำเดิมไปจนหมด

การเกิดความหมายทั่วไปเป็นการที่คำเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะที่กลายเป็นคำที่มีความหมายกว้างขึ้นจากเดิม สามารถปรากฏในบริบทต่าง ๆ ได้มากขึ้น โดยผู้วิจัย ประยุกต์ใช้แนวคิดของกรองกานต์ รอดพันธ์ (2555, น. 156) ในการศึกษาการเกิดความหมายทั่วไปของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน ดังนี้

ถึง (กริยา) → ถึง (บุพบท)
+ [__สถานที่] +/- [__สถานที่]

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยาเรียง

(27) โอ้ย เจ้ากะเคย ช่วซิซับรมมาฮอดบ้านเจ้ามันกะบ่แม่นไกล้ ๆ เด้อ”

(โอ้ย เธอก็นะ กว่าจะซับรมมาถึงบ้านเธอมันก็ไม่ใช่ไกล้ ๆ นะ)

(พิมพ์ญา, 2558, น. 281)

ฮอด [+ กริยา] + [__สถานที่ + รูปธรรม]

บ้านเจ้า [+ นามวลี + สถานที่ + รูปธรรม]

ตัวอย่างที่ (27) คำว่า “ฮอด” เป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “ซับรมมาฮอด” และเป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ปรากฏร่วมกับนามวลี “บ้านเจ้า” ซึ่งเป็นสถานที่และมีความเป็นรูปธรรม

คำว่า “ฮอด” เกิดความหมายทั่วไปทำหน้าที่เป็นคำบุพบท

(28) นางกล่าวแล้วระนิกฮอดผัวขวัญ

(นางกล่าวแล้วระลิกถึงสามมีผู้เป็นที่รัก)

(ปรีชา พิณทอง, 2562)

ฮอด [+ บุพบท] + [__บุคคล + รูปธรรม]

ผัวขวัญ [+ นามวลี + บุคคล + รูปธรรม]

(29) อันเหล่าหนีผู้ล้งคนม่วนกว่าหมู่ บ่ออกฮอดเงิน

(เรื่องเหล่าหนีคนบางคนสนุกกว่าเพื่อน ไม่จ่ายแม้แต่เงิน)

(ใต้เตียงมข., 16 สิงหาคม 2562)

ฮอด [+ บุพบท] + [__วัตถุ + รูปธรรม]

เงิน [+ นามวลี + วัตถุ + รูปธรรม]

(30) เว้าฮอดเรื่องในอดีต กะม่วนตั้วละ

(พูดถึงเรื่องในอดีต ก็สนุกคินะ)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [+ บุพบท] + [__กิจกรรม + นามธรรม]

เรื่องในอดีต [+ นามวลี + กิจกรรม + นามธรรม]

ตัวอย่างที่ (28) - (30) แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ฮอด” ที่เป็นคำบุพบทนั้นได้ผ่านกระบวนการเกิดความหมายทั่วไป กล่าวคือ สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีความหมายแสดงจุดหมายปลายทางโดยไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นสถานที่เท่านั้น

4) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) หมายถึง การที่คำบอกเนื้อหาที่มีความหมายเป็นรูปธรรมได้กลายมาเป็นความหมายที่เป็นนามธรรมมากขึ้น กระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของมนุษย์ที่เริ่มจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์ไปสู่ความเป็นนามธรรมซึ่งอยู่ไกลตัว โดยคำว่า “ฮอด” เปลี่ยนจากกริยาเป็นคำบุพบทนั้น มีการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ ดังนี้

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

(31) แล้วตุลิวพาเลาไปฮอดโรงบาลบ่หนี
(แล้วตุลิวพาเขาไปถึงโรงพยาบาลหรือไม่)

(พิมพ์ญา, 2558, น. 308)

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่ + [__สถานที่]

โรงบาล [+ คำกริยา + การเคลื่อนที่]

ตัวอย่างที่ (31) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยาสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง “พา(เลา)ไปฮอด” ในที่นี้คำว่า “เลา” เป็นกรรมที่ปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียง แสดงการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นสถานที่ คือ โรงบาล

คำว่า “ฮอด” มีการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท

(32) ผุ่งนี้ให้กินดูก่อนมันฮอดหัว
(ผุ่งนี้ให้กินดูก่อนมันร้อนถึงหัว)

(สมัย วรรณอุตร, 2549, น. 99)

ฮอด [+บุพบท] + [__จุดหมาย]

หัว [+ นามวลี + จุดหมาย + รูปธรรม]

ตัวอย่างที่ (32) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นบุพบทของประโยค ปรากฏร่วมกับนามวลี “หัว” แสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม

(33) กูห์อนำร้านขายของ บ่ตอฮอดแซทกู
(ฉันท้อกับร้านขายของ ไม่ตอบกระทั่งแซทกู)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [+บุพบท] + [__จุดหมาย]

แซทกู [+ นามวลี + จุดหมาย + รูปธรรม]

ตัวอย่างที่ (33) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทของประโยค ปรากฏร่วมกับนามวลี “แซทกู” แสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม

(34) ซ้อยนั่งเล่นกับตาเต๋มาแล้วว่าฮอดเรื่องพอกับแม่ ปากบ่ออกเลยว่พ่แม่ทุกซัยากสำใดกว่า
ลีสั่งซ้อยเรียนจนจบ

(ฉนนั่งเล่นกับตาเต๋มาแล้วพูดถึงเรื่องพอกับแม่ พูดไม่ออกเลยว่พ่แม่ทุกซัยากขนาดไหน
กว่าจะส่งฉนเรียนจนจบ)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [+บุพบท] + [__จุดหมาย]

เรื่องพอกับแม่ [+ นามวลี + จุดหมาย + นามธรรม]

ตัวอย่างที่ (34) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทของประโยค ปรากฏร่วมกับ
นามวลี “เรื่องพอกับแม่” แสดงจุดหมายที่เป็นนามธรรม

จากตัวอย่างที่ (31) - (34) แสดงให้เห็นว่ามีการขยายความหมายเชิงอุปลักษณะของ
นามวลีจากกลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ กลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ มาสู่กลุ่มมโนทัศน์ที่
เกี่ยวกับนามธรรม

4.2.3 กระบวนการทางวากยสัมพันธ์ของคำกริยาไปเป็นคำเชื่อมอนุพากย์

คำว่า “ฮอด” ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยาไปเป็นคำเชื่อม
อนุพากย์ มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำบอกเนื้อหากลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์และไม่ได้
เป็นหน่วยองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี และสามารถปรากฏในบางบริบทเท่านั้น
ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้ผ่านกระบวนการเกิดความหมายทั่วไป

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทางวากยสัมพันธ์จากคำกริยาไปเป็นคำเชื่อม
อนุพากย์ของคำว่า “ฮอด” พบว่ามี 2 กระบวนการ คือ การบังคับการปรากฏ และการสูญเสีย
ลักษณะของหมวดคำเดิม ดังนี้

1) การบังคับการปรากฏ (obligatorification) หมายถึง คำเดิมซึ่งเป็นคำบอก
เนื้อหา สามารถเลือกปรากฏในทุกบริบทได้ตามความต้องการในการสื่อสาร เมื่อกลายเป็นคำ
ไวยากรณ์จะถูกบังคับการปรากฏ ผู้เสนอแนวคิดนี้ คือ Lehmann (1985) ได้กล่าวถึง
การบังคับการปรากฏว่า การที่คำเดิมซึ่งเป็นคำหลัก มีคุณสมบัติที่สามารถปรากฏได้ทุกบริบท
แต่เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์ก็ถูกบังคับให้ปรากฏได้เฉพาะบางบริบทเท่านั้น (สุรีเนตร
จรัสจรัสเกียรติ, 2551, น. 27) คำว่า “ฮอด” ซึ่งเป็นคำบอกเนื้อหา สามารถเลือกปรากฏใน
ทุกบริบทได้ตามความต้องการในการสื่อสาร แต่เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์จะถูกบังคับการ
ปรากฏในตำแหน่งที่เฉพาะเจาะจงในประโยค

การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” จากคำกริยาเป็นคำเชื่อมอนุพากย์
ได้ผ่านกระบวนการบังคับการปรากฏ โดยคำว่า “ฮอด” ที่เป็นคำกริยาสามารถปรากฏใน

บริบทที่หลากหลาย คือ ปรากฏหลังนามวลี ปรากฏหน้านามวลี ต่อมากำว่า “ฮอด” สามารถปรากฏหน้านามวลีที่มีขนาดยาวขึ้นได้ จนกระทั่งเป็นอนุพากย์ และกลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ได้ ดังตัวอย่าง

คำว่า “ฮอด” มีการบังคับการปรากฏทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์

(35) ย่านคักอ้ายฮอดจอบมาเบ็งซ้อย

(กลัวมากพี่กระทั่งแอบมาคุดัน)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ตัวอย่างที่ (35) คำว่า “ฮอด” มีการปรากฏในตำแหน่งที่เฉพาะเจาะจงทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ โดยเชื่อมอนุพากย์ 1 คือ “ย่านคักอ้าย” และอนุพากย์ 2 คือ “จอบมาเบ็งซ้อย” เพื่อแสดงความเป็นเหตุเป็นผล

2) การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorialization) หมายถึง คำที่ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์จะสูญเสียลักษณะวากยสัมพันธ์ของหมวดคำเดิมที่เคยมี

คำว่า “ฮอด” ที่เป็นคำกริยา เมื่อกลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ได้สูญเสียหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำบอกเนื้อหากลายเป็นคำที่มีคุณสมบัติของกลุ่มรอง โดยทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เชื่อมอนุพากย์ ไม่ได้เป็นหน่วยองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

(36) ไปกับอ้ายนำทางซิดม่วน ฮอดฮ่มมัยยังซิดหยอกกัน

(ร่วมทางไปกับพี่สีจะได้สนุก ถึงร่มไม้จะได้หยอกล้อกัน)

(ปริชา พิณฑอง, 2562)

ตัวอย่างที่ (36) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยาอยู่ในตำแหน่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของหน่วยสร้างกริยาวลีหรือเป็นหน่วยแกนของประโยค

คำว่า “ฮอด” มีการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์

(37) ซ้อยปวดหัวแสฮอดอวยกร้องไห้

(ฉันปวดหัวมากจนอวยกร้องไห้)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ตัวอย่างที่ (37) เมื่อคำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ จะไม่ปรากฏในตำแหน่งองค์ประกอบหลักของหน่วยสร้างกริยาวลีแต่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เชื่อมอนุพากย์ 2 อนุพากย์ ได้แก่ อนุพากย์ 1 คือ “ซ้อยปวดหัวแส” และอนุพากย์ 2 คือ “อวยกร้องไห้” ให้ต่อเนื่องกันเพื่อแสดงความเป็นเหตุเป็นผลกัน จึงสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิมที่เคยเป็นคำกริยา

4.2.4 กระบวนการทางความหมายจากคำกริยาไปเป็นคำเชื่อมอนุพากย์

กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทางความหมายจากคำกริยาไปเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ของคำว่า “ฮอด” พบว่า มีการเกิดความหมายทั่วไป ดังนี้

1) การเกิดความหมายทั่วไป (generalization) หมายถึง การที่สูญเสียความหมายเดิมที่มีความซับซ้อนมาเป็นความหมายกลาง ๆ และใช้ได้ในบริบทที่กว้างขึ้น โดยลดข้อจำกัดในการปรากฏร่วมทางความหมายของคำเดิม

คำว่า “ฮอด” ที่เป็นคำกริยาจะมีความหมายเฉพาะเจาะจง เช่น การบรรลุจุดหมาย การเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย ต่อมาได้ขยายความหมายกว้างขึ้น

คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นคำกริยา เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลี

(38) มาฮอดเฮือนเจ้า คือแปนตีแท้ สงสัยลูกสาวถึกลั้งสอนมาตี

(มาถึงบ้านเธอ ทำไมสะฮอดติงจ้ง สงสัยลูกสาวได้รับการสั่งสอนมาตี)

(ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

ฮอด [+ กริยา + การเคลื่อนที่] + [_ สถานที่]

เฮือนเจ้า [+ นามวลี + จุดหมาย + สถานที่]

ตัวอย่างที่ (38) คำว่า “ฮอด” ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบของหน่วยสร้างกริยาวลีร่วมกับคำว่า “มา” ในรูปแบบของกริยาเรียง แสดงการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย คือ เฮือนเจ้า

คำว่า “ฮอด” เกิดความหมายทั่วไปทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์

(39) เบ็งหน่งเรื่องไททานิคหลายฮอดฝืนว่าเรือล่ม

(ดูหนังเรื่องไททานิคบ่อยมากจนกระทั่งฝืนว่าเรือล่ม)

(บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

ฮอด [เชื่อมอนุพากย์] + [_ อนุพากย์ที่เป็นเหตุ] + [อนุพากย์ที่เป็นผล]

ตัวอย่างที่ (39) แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ฮอด” ในประโยคนี้ได้ผ่านกระบวนการเกิดความหมายทั่วไป สามารถปรากฏร่วมกับอนุพากย์ที่มีเนื้อความเป็นนามธรรมได้ และมีความหมายแสดงจุดเชื่อมต่อเหตุการณ์สองเหตุการณ์ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลกัน จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่า “ฮอด” ที่เป็นคำกริยาที่มีความหมายเฉพาะจงเจาะ คือ แสดงการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย เมื่อปรากฏเป็นคำเชื่อมอนุพากย์ “ฮอด” มีการขยายความหมายกว้างขึ้น แสดงการเคลื่อนที่จากเหตุการณ์ที่เป็นเหตุไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งเป็นผล โดยยังมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุจุดหมายอยู่

5. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์ และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2563) พบว่า คำว่า “ฮอด” ปรากฏเป็นคำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1

แสดงหน้าที่และความหมายของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

หน้าที่	ความหมาย	ตัวอย่าง
คำกริยา	การบรรลุจุดหมายที่เป็นรูปธรรม	กระแต่ฮอดเฮือนยามเมื่อแลง (ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)
	การบรรลุจุดหมายที่เป็นนามธรรม	ปิดเทอมแล้ว ฮ้อยฮอดเวลาโบายบิน (บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)
คำบุพบท	แสดงจุดหมายที่เป็นรูปธรรม	เอา โตกะอย่าเว้าฮอดเลาแบบนั้น (พิมพ์ญา, 2558, น. 338)
	แสดงจุดหมายที่เป็นนามธรรม	เพิ่นว่าลิเก็บเงินย้ายประเทศพะนะ ตะเงินสีใช้ฮอด สิ้นเดือนกะบ่พอ (ใต้เตียงมข., 20 พฤศจิกายน 2562)
คำเชื่อมอนุพากย์	แสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์	อ้ายสนใจแต่งงานฮอดบ่มีเวลาจับผู้สาว (บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)
	แสดงถึงจุดต่อเนื่องของระยะเวลา	ตอนเช้าฮ้อยยากนำเฮ็ดงานบ้านฮอดยังบ่ได้กินข้าว ใกล้ลิเที่ยงแล้ว (บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)
	แสดงความเป็นเหตุเป็นผล	บ่าวหน่อเพิ่นย่านหลายฟาวโดนเอื้อนเปิดอาดหลาย ฮอดบ่ได้เว้ากับผู้สาวจ้อย (ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)
	แสดงความขัดแย้ง	อย่างเข้าร้านก๋วยเตี่ยวฮอดบ่เห็นแม่ค้า (บทสนทนาภาษาไทยถิ่นอีสานในชีวิตประจำวัน)

จากตารางที่ 1 คำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานสมัยปัจจุบัน สามารถทำหน้าที่เป็นคำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ เป็นทั้งคำบอกเนื้อหาและ คำไวยากรณ์ กล่าวคือ คำกริยา “ฮอด” ซึ่งเป็นคำบอกเนื้อหานั้นมีความหมายแสดงใจความหลักของประโยค

ส่วนคำบุพบทและคำเชื่อมอนุพากย์มีการเปลี่ยนแปลงความหมายจากเดิมที่เคยเป็นคำบอกเนื้อหากลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์

สำหรับผลการศึกษาระบบการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ตามข้อมูลที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นอีสานสมัยปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 ระบบการ ได้แก่ ระบบการทางวากยสัมพันธ์และระบบการทางความหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2

แสดงระบบการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

ระบบการกลายเป็นคำไวยากรณ์	ระบบการทางวากยสัมพันธ์	ระบบการทางความหมาย
คำกริยาไปเป็นคำบุพบท	การวิเคราะห์ใหม่	ความหมายเดิมจางลง
	การนำคำไปใช้ในบริบทใหม่	การคงเค้าความหมายเดิม
	การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม	การเกิดความหมายทั่วไป การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์
คำกริยาไปเป็นคำเชื่อมอนุพากย์	การบังคับการปรากฏ	การเกิดความหมายทั่วไป
	การสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คำกริยา “ฮอด” เมื่อกลายเป็นคำบุพบทมีระบบการทางวากยสัมพันธ์ โดยผ่านระบบการวิเคราะห์ใหม่ซึ่ง กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2559, น. 42) กล่าวว่า การวิเคราะห์ใหม่เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในระบบการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เนื่องจากในการเปลี่ยนแปลงทางความหมายใด ๆ การวิเคราะห์ใหม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ นอกจากนี้ได้ผ่านระบบการการนำคำไปใช้ในบริบทใหม่ และการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม ส่วนระบบการทางความหมายพบว่า คำบุพบท “ฮอด” เกิดระบบการความหมายเดิมจางลง คงเค้าความหมายเดิม เกิดความหมายทั่วไป และมีการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ อย่างไรก็ตามพบว่า คำบุพบทที่เปลี่ยนแปลงมาจากคำกริยาจะมีความหมายสัมพันธ์กับความหมายเดิมของคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิม

คำกริยา “ฮอด” เมื่อกลายเป็นคำเชื่อมอนุพากย์มีระบบการทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่ การบังคับการปรากฏ คือ มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ และเกิดการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิมจากคำบอกเนื้อหาได้กลายเป็นคำที่ใช้แสดงลักษณะไวยากรณ์

หรือบอกความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างอนุพากย์ ส่วนกระบวนการทางความหมายพบว่า คำเชื่อมอนุพากย์ “ฮอด” มีความหมายทั่วไปและใช้ได้ในบริบทที่กว้างขึ้น

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ข้อมูลที่เก็บจากภาษาไทยถิ่นอีสานในปัจจุบัน เกิดกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” สอดคล้องกับแนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์โดยมีทิศทางการเปลี่ยนแปลง แบบทิศทางเดียว เริ่มจากเป็นคำบอกเนื้อหาหรือคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อย ได้แก่ คำกริยา แล้วกลายเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มากขึ้น คือ คำบุพบทและคำเชื่อมอนุพากย์ อย่างไรก็ตามคำว่า “ฮอด” ปรากฏเป็นคำไวยากรณ์เฉพาะในบางบริบท ยังไม่ได้เป็นคำไวยากรณ์โดยสมบูรณ์ เนื่องจากในสมัยปัจจุบันยังพบการใช้คำดังกล่าวที่เป็นคำกริยาอยู่

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาษาเฉพาะสมัยเน้นการบรรยายสภาวะของภาษาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลภาษาไทยถิ่นอีสานที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2563) ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงของแต่ละคำขึ้นอยู่กับเอกสารที่นำมาศึกษาว่าจะปรากฏลักษณะของคำที่มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์มากน้อยเพียงใด และพบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนหรือไม่ ดังนั้นเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่สมบูรณ์และน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารภาษาไทยถิ่นอีสานสมัยปัจจุบันและพบว่า มีแหล่งข้อมูลจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริบทของสื่อสารในชีวิตประจำวันซึ่งมีข้อมูลที่ชัดเจนส่งผลดีต่อการวิเคราะห์ผลการศึกษา

การสนทนาในชีวิตประจำวันของผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานพบว่า มีการใช้คำว่า “ฮอด” ในบริบทการสื่อสารที่หลากหลายทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียนแต่พบมากในภาษาพูดโดยปัจจัยที่ทำให้คำว่า “ฮอด” กลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากการสนทนาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารพยายามที่จะเข้าใจเนื้อหาของสารร่วมกัน ผู้รับสารเข้าใจความหมายของคำว่า “ฮอด” ตรงตามเจตนาของผู้ส่งสาร เมื่อคำว่า “ฮอด” ซึ่งแต่เดิมทำหน้าที่เป็นคำกริยาหรือคำบอกเนื้อหาถูกนำไปใช้ในบริบทการสื่อสารที่ต่างไปส่งผลทำให้คำดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ โดยทำหน้าที่ใหม่และมีความหมายใหม่

การใช้คำในภาษาไทยถิ่นอีสานมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่และความหมายเช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐานรวมถึงภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษา โดยผลการศึกษาการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของกรองกานต์ รอดพันธ์ (2555) ที่วิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ถึง” จากคำกริยากลายเป็นคำไวยากรณ์ ผลการวิเคราะห์หมวดคำ “ถึง” ในสมัยปัจจุบันพบว่า ปรากฏในหมวดคำกริยา คำกึ่งกริยากึ่งบุพบท คำบุพบท คำเชื่อมอนุพากย์

และคำขยาย ด้านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ถึง” พบว่า ยังมีได้เป็นคำไวยากรณ์โดยสมบูรณ์ เนื่องจากในสมัยปัจจุบันยังพบคำว่า “ถึง” ที่เป็นคำกริยาอยู่ ส่วนคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นคำกริยาที่มีความหมายต้นเค้าคล้ายคลึงกับคำว่า “ถึง” ในภาษาไทยมาตรฐาน และสมัยปัจจุบันยังใช้เป็นคำกริยาเช่นเดียวกัน งานวิจัยนี้จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกรองกานต์ รอดพันธ์ (2555) โดยแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากคำบอกเนื้อหาสู่การกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยเริ่มต้นจากคำกริยาจากนั้นได้กลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์และมีความหมายเพิ่มขึ้น มีการปรากฏอยู่ในหมวดคำประเภทเดียวกัน ได้แก่ คำกริยา คำบุพบท และคำเชื่อมอนุพากย์ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาคำว่า “ฮอด” มีความแตกต่างจากผลการศึกษาคำว่า “ถึง” ในประเด็นความหมายย่อยของคำรวมถึงบริบทในการปรากฏบางบริบท

ผลการศึกษากการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานได้แสดงให้เห็นถึงพลวัตของภาษาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า คำว่า “ฮอด” ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นคำไวยากรณ์อื่นตามหน้าที่ในการสื่อสารของภาษาและเส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่มีจุดเริ่มต้นของเส้นทางเป็นคำกริยา ดังที่จรัสดาว อินทรทัศน (2539, น. 37) กล่าวถึงพัฒนาการของคำกริยาในการกลายเป็นคำไวยากรณ์ว่า สามารถมาถึงขั้นคำช่วยกริยา คำบุพบท และคำสันธาน ซึ่งคำกริยา “ฮอด” มีการใช้ในชีวิตประจำวันของผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยความหมายของคำถูกตีความตามคู่สนทนา ซึ่งความหมายทางไวยากรณ์อาจเริ่มต้นจากความหมายโดยนัยของการสนทนา เมื่อความหมายโดยนัยถูกใช้บ่อย ๆ ความหมายโดยนัยดังกล่าวก็จะพัฒนาไปเป็นความหมายประจำคำ ซึ่งเป็นความหมายใหม่ต่อไป (Hopper & Traugott, 2003, p. 79) ดังตัวอย่างประโยคที่ว่า “เจ้าเป็นฮอดอาจารย์มหาวิทยาลัย ข้อยบ่กล้าจิบเจ้าดอก” (เธอเป็นถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยฉันไม่กล้าจิบเธอหรอก) คำว่า “ฮอด” อาจมีความหมายโดยนัยเพื่อแสดงทัศนคติว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่อง มีความสามารถและน่านับถือ ผู้พูดประเมินอาชีพนี้ว่าอยู่ในสถานภาพทางสังคมที่สูงหรือเหนือกว่าตนเอง

ผู้วิจัยพบว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานยังมีคำบอกเนื้อหาอีกหลายคำที่น่าสนใจศึกษาทั้งแบบข้ามสมัยและแบบเฉพาะสมัย สามารถเก็บข้อมูลจากศิลาจารึก ใบลานและเอกสารที่มีผู้ปริวรรตไว้ ศึกษาจากวรรณกรรม พจนานุกรม ตลอดจนผู้บอกภาษาซึ่งการวิจัยทางด้านนี้จะป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจภาษาไทยมาตรฐานได้และเข้าใจหลักการตลอดจนแนวคิดการวิเคราะห์ไวยากรณ์ภาษาไทยถิ่นอีสาน นอกจากนี้ยังเป็นการขยายฐานความรู้ด้านภาษาไทยถิ่นอีสานอีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรองกานต์ รอดพันธ์. (2555). *ถึง: การศึกษาเชิงประวัติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน. (2549). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน *หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย: หน่วยสร้างคุณานุประโยค หน่วยสร้างประโยคเต็มเต็ม หน่วยสร้างกริยาเรียงและหน่วยสร้างกรรมวาจก* (น. 66-173). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน. (2559). *Grammaticalization กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำพูน บุญทวี. (2538). *ลูกอีสาน*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง.
- จรัสดาว อินทรทัศน. (2539). *กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชาภูณี มณีนาวาชัย และกึ่งกาญจน์ เทพกาญจน. (2559). การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำกริยา ไปเป็นคำบ่งชี้ทัศนภาวะ. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 23(1), 39-69.
- ชมพูนุท ธาริเชียร. (2556). ตัวนำส่วนเติมเต็มในภาษาไทยถิ่นอีสาน. *วารสารศิลปศาสตร์*, 9(1), 149-172.
- ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). *ภาษาอีสานวันละคำ*. สืบค้นจาก www.isan.clubs.chula.ac.th.
- ชวนากร จันนาเวช. (2552). *ตำรายาวัดท่าม่วง เล่ม 1 อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชวนากร จันนาเวช. (2553). *ตำรายาวัดท่าม่วง เล่ม 2 อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธนานันท์ ตรงดี. (2553). ความหมาย และหน้าที่ของคำว่า “คือ” ในภาษาไทยถิ่นอีสาน. ใน *การประชุมวิชาการโครงการไวยากรณ์ไทยฉบับครบคลุมภาษาย่อย เรื่อง ความหลากหลายของภาษาในสังคมไทย ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่น และภาษาย่อยในสังคมไทย: ประเด็นปัญหาและข้อค้นพบใหม่* (น. 154-165). กรุงเทพฯ: เอเอสพี.
- นววรรณ พันธุมธา. (2534). การจำแนกคำในภาษาไทย. *วารสารภาษา*, 8(1), 11-16.
- นววรรณ พันธุมธา. (2554). *ไวยากรณ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปรีชา พิณทอง. (2562). สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ ฉบับ ปรีชา พิณทอง. สืบค้น
จาก www.isangate.com.
- เพจใต้เตียงมข. (2562). Facebook page. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/underbedKKU/>
- พิมพ์ญา. (2558). *ฮัก ณ อีสาน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ญาบุ๊ค.
- ไพทยา มีสัจย์. (2540). *การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย*
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ยงค์ ยโสธร. (2555). *คำอ้าย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.
- ราตรี แจ่มนิยม. (2546). *การศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วรลักษณ์ วีระยุทธ. (2556). การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า ไป ในภาษาไทย. *วารสาร
มนุษยศาสตร์*, 20(1), 108-132.
- วิจิตร ภาณุพงศ์. (2525). *โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วีณา วิสเพ็ญ. (2550ก). *ตำรายาวัดมหาชัย เล่ม 4 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*.
อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- วีณา วิสเพ็ญ. (2550ข). *ตำรายา อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม*.
อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- สมัย วรรณอุดร. (2548). *ตำรายาฉบับวัดศรีสมพร บ้านแบก ตำบลนาทอง อำเภอนาเชือก
จังหวัดมหาสารคาม*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- สมัย วรรณอุดร. (2549). *ตำรายาวัดมหาชัย เล่ม 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*.
อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- สุรีเนตร จรัสรุ่งเกียรติ. (2551). *ยัง: การศึกษาเชิงประวัติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อชิราชัย นันชนันตี. (2550). *ตำรายาวัดมหาชัย เล่ม 3 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*.
อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- อภิชาติ จันนาเวช. (2549). *ตำรายาวัดมหาชัย เล่ม 2 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*.
อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- อภิชาติ จันนาเวช. (2550). *ตำรายาวัดมหาชัย เล่ม 5 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*.
อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.

- อิศเรศ ดลเพ็ญ. (2550). ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “เอา” ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยปัจจุบัน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 24(3), 1-12.
- Bybee, J. L., Perkins, R., & Pagliuca, W. (1994). *The evolution of grammar: Tense aspect and modality in the languages of the world*. Chicago, IL: Chicago University press.
- Diller, A. (1994). Grammaticalization and Tai syntactic change. In M. R. K, Tingsabab & S. A. Arthur (Eds.), *Essays in Tai linguistics* (pp. 139-176). Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press.
- Heine, B. & Kuteva, T. (2002). *World lexicon of grammaticalization*. Cambridge, England: Cambridge University press.
- Hopper, P. J. (1991). On some principles of grammaticalization. In E. Traugott & B. Heine (eds.), *Approaches to grammaticalization* (Vol. 1) (pp. 17-35). Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins Publishing Company.
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (1993). *Grammaticalization*. Cambridge, England: Cambridge University press.
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge, England: Cambridge University press.
- Lehmann, C. (1985). Grammaticalization: Synchronic variation and diachronic change. *Lingua E stile*, 20, 303-318.